

NYELV ÉS TÁRSADALOM  
OSZTATLAN MAGYARTANÁRI KÉPZÉS 2020/2021-ES TANÉV 2. FÉLÉV

**A kurzus teljesítésének feltételei**

1. Az órákon való **jelenlét és aktív részvétel**: hozzászólás, részvétel a vitákban. A **kiemelkedő órai munkáért** a félév során **összesen 20 pont** kapható **Legfeljebb két hiányzást** fogadok el, háromnál több hiányzás esetén a **kurzus nem teljesíthető a TVSz. rendelkezéseivel összhangban**. A hiányzásokra vonatkozó előírásokat a távoktatásban is betartandók.
2. Egy **referátum** (egy tanulmány földolgozása alapján) **megtartása, kiosztmánnyal – ez utóbbi a távoktatásban** úgy teljesítendő, hogy a **kiosztmányt föl kell tölteni a Coospace kurzusfórum felületére**. A **referátum és a kiosztmány maximálisan 10-10, összesen 20 pontot ér**.
3. A félév végi **zárthelyi dolgozat** megírása, amellyel a hallgató bizonyítja, hogy a kurzuson elhangzottakat elsajátította, a kötelező irodalmat ismeri. Ezzel **zárthelyi dolgozattal 40 pontot lehet elérni (jeles osztályzat szerzése esetén)**. Ha a dolgozat megírásakor nincs jelenléti oktatás, akkor a zárthelyi dolgozatot on line szóbeli beszámoló helyettesíti.
4. Az aktuális anyagból az órák elején írott **kisdolgozatok minimálisan elégséges szintű** teljesítése. Kisdolgozatokat csak jelenléti oktatás keretében írnak a hallgatók. Az ezekkel szerezhető **pontszám 20 pont**.

**A szeminárium alapvető célja**

A kurzus célja az, hogy röviden megismertesse a tanár szakos hallgatókat a szociolingvisztika alapfogalmaival, majd pedig azokat a megközelítésmódokat és problémaköröket tárgyalja, amelyek az anyanyelv szakos pedagógusok munkájában megkerülhetetlenek: **nyelvi szocializáció, nyelvi hátrány, lingvicizmus, a nem sztenderd nyelvváltozatok** (például a **nyelvjárások** és a **magyar nyelv határon túli változatainak**) megítélése. Ugyanígy fontos a **nyelvi ideológiákkal** mint a nyelvi jelek értelmezési kereteivel és a nyelvi jogokkal kapcsolatos diskurzus. A kurzus gyakorlati jellegénél fogva az órákon fontos szerepe van a párbeszédnek, a vélemények ütköztetésének és a vitának.

**A FÉLÉV MENETE, RÉSZLETES TEMATIKÁJA**

1. **BEVEZETÉS: TEMATIKA, KÖVETELMÉNYEK ÉS A FÉLÉV FORGATÓKÖNYVE** (FEBRUÁR 9/10)  
**A nyelvi változó és a variaconista szociolingvisztika 1.**  
Borbély Alexandra: Milyen lehet csak egyvalamilyennek lenni?  
[<https://www.youtube.com/watch?v=Wo3HP1jwuIU>]
2. **A NYELVI VÁLTOZÓ ÉS A VARIACONISTA SZOCIOLINGVISZTIKA** (FEBRUÁR 16/17)  
**Kötelező anyag:** Az órán bemutatott ppt-anyag.
3. **A NYELVI SZOCIALIZÁCIÓ** (FEBRUÁR 23/24)  
**Kötelező anyag**  
Réger Zita: Nyelvi fejlődés, társas környezet, kultúra: a nyelvi szocializáció útjai. In: *uő: Utak a nyelvhez – nyelvi szocializáció, nyelvi hátrány 9-39*. Budapest, 2002, Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet.  
[<http://www.mek.oszk.hu/04000/04046/04046.pdf>]  
**Referátum**

- a) Réger Zita: *Eltérő utak a nyelvhez*. In: uő: *Utak a nyelvhez – nyelvi szocializáció, nyelvi hátrány 39-81*. Budapest, 2002, Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet. [<http://www.mek.oszk.hu/04000/04046/04046.pdf>]

#### 4. A NYELVI HÁTRÁNY (MÁRCIUS 2/3)

##### **Kötelező anyag**

Réger Zita: *Nyelvi szocializáció és hátrányos helyzet: a nyelvi hátrány problémája az iskolában* In: uő: *Utak a nyelvhez – nyelvi szocializáció, nyelvi hátrány 89-143*.

Budapest, 2002, Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet.

[<http://www.mek.oszk.hu/04000/04046/04046.pdf>]

##### **Referátum**

- a) Heltai János – Jani-Demetriou Bernadett – Kerekesné Lévai Erika – Olexa Gergely: *Transzlingváló osztálytermek Tiszavasváriban*, in: *Új Pedagógiai Szemle 2017/11-12* [<https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/transzlingvalo-osztalytermek-tiszavasvariban>]

#### 5. A LINGVICIZMUS (MÁRCIUS 9/10)

##### **Kötelező anyag**

Kontra Miklós: *Mi a lingvicizmus és mit lehet ellene tenni?*

[[http://web.unideb.hu/~tkis/kontra\\_lingvicizmus.htm](http://web.unideb.hu/~tkis/kontra_lingvicizmus.htm)]

##### **Referátum**

- a) Kontra Miklós 2017. A vernakuláris nyelvváltozat tisztelete. *Magyar Nyelv 113*: 100–107. [https://www.c3.hu/~magyarnyelv/17-1/KontraM\\_MNy\\_17-1.pdf](https://www.c3.hu/~magyarnyelv/17-1/KontraM_MNy_17-1.pdf)
- b) Kontra Miklós 2006. A magyar lingvicizmus és ami körülveszi. In: uő: *Hasznos nyelvészet*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2010, 65–89. [<https://mek.oszk.hu/08700/08745/08745.pdf>]

#### 6. A TRIANON UTÁNI NYELVVÁLTOZATOK (MÁRCIUS 16/17)

##### **Kötelező anyag**

Kontra Miklós: *A határon túli magyar nyelvváltozatok*. In: *A magyar nyelv kézikönyve*.

Szerk.: Kiefer Ferenc, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003, 301–321. = In: *Magyar nyelv*.

Szerk.: Kiefer Ferenc, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006, 549–576.

[[http://dragon.klte.hu/~tkis/kontra\\_lingvicizmus.htm](http://dragon.klte.hu/~tkis/kontra_lingvicizmus.htm)]

##### **Referátum**

- a) Kontra Miklós. Egy s más a kétnyelvűségről. In: Sándor Klára (szerk.): *Nyelv, nyelvi jogok, oktatás*, Szeged, JGYTF Kiadó, 2002, 69-82.
- b) Lanstyák István 2003: A Magyar értelmező kéziszótár a nyelvhelyesség fogságában, *Magyar Nyelvőr* 127, 370–88. [<http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1274/127403.pdf>]

#### 7. A NYELVJÁRÁSOK MEGÍTÉLÉSE (MÁRCIUS 23/24)

##### **Kötelező anyag**

Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs: *A beszéd és a beszélő megítélése az ő-zés gyakorisága alapján*. In: Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs: *Szeged nyelve a 21. század elején*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2016, 183–198.

[<http://www.gondolat.hu/konyvek/9789632701111>]

##### **Referátum**

- a) –Fejes László 2015. Reisz nélkül folytatja a köztévét. *Nyelv és Tudomány*, 2015. március 19. [<https://m.nyest.hu/hirek/reisz-nelkul-folytatja-a-kozteve>] és –Szabó-Gilinger Eszter – Kontra Miklós: *Gomolfelhő és anticiklon*. In: Kozmács István – Vancóné Kremmer Ildikó (szerk.): *A csitári hegyek alatt*. Írások Sándor Anna tiszteletére. Nyitra, 2011. 207–213.

[<http://elteal.ieas-szeged.hu/wp-content/uploads/2010/03/Gomolfelho-es-anticiklon.pdf>]

- b) Fodor Katalin–Huszár Ágnes 1998: Magyar nyelvjárások presztízisének rangsora, *Magyar Nyelv* 94, 196–210.

## 8. A NYELVJÁRÁSOK ÉS AZ ISKOLA (MÁRCIUS 30/31)

### **Kötelező anyag**

Németh Miklós: A nyelvjárási beszéd megítélése a pedagógusok körében, *Anyanyelv-pedagógia*, 2020, 1.3.

[<http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=824>]

### **Referátum**

- a) Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs: A diákok attitűdjei. In: Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs: *Szeged nyelve a 21. század elején*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2016, 112–126.
- b) Beregszászi Anikó: Hogyan tanítsunk az anyanyelvórákon a kárpátaljai magyar iskolákban? In: *A lehetetlent lehetni*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2012, 51–64.  
[[http://real.mtak.hu/23323/1/BA\\_B5\\_proba.pdf](http://real.mtak.hu/23323/1/BA_B5_proba.pdf)]

## 9. A NYELVI IDEOLÓGIÁK: A NYELVI VALÓSÁG ÉRTELMEZÉSÉNEK KERETEI (ÁPRILIS 13/14)

### **Kötelező anyag**

Jánk István 2014. Mik azok a nyelvi ideológiák? *Nyelv és Tudomány*, 2014. május 9.

[<https://www.nyest.hu/hirek/alap-hogy-normal-a-nyelvi-standardizmus>]

### **Referátum:**

- a) Németh Miklós: A fonetikai percepciótól a nyelvi ideológiáig – Egy vajdasági magyar énekesnő kiejtésének visszhangja (kézirat, megjelenés előtt)

## 10. A STANDARD IDEOLÓGIA (ÁPRILIS 20/21)

### **Kötelező anyag**

Jánk István: Alap, hogy normál – A nyelvi standardizmus

[<http://www.nyest.hu/hirek/alap-hogy-normal-a-nyelvi-standardizmus>]

### **Referátum**

- a) Jánk István: Egységben az erő – *A nyelvi homogenizmus*  
[<https://www.nyest.hu/hirek/egysegenben-az-ero-a-nyelvi-homogenizmus>] és  
Jánk István: 100% magyar termék – *A nyelvi purizmus*  
[<http://www.nyest.hu/hirek/100-magyar-termek-a-nyelvi-purizmus>]

## 11. A TANÁROK ÉS MAGYARTANÁROK NYELVI IDEOLÓGIÁI (ÁPRILIS 27/28)

### **Kötelező anyag**

Nyelvi genocídium az oktatásban a Kárpát-medencében. In: uő: *Hasznos nyelvészet*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2010, 167-177.

[<https://mek.oszk.hu/08700/08745/08745.pdf>]

### **Referátum**

- a) Sándor Klára–Langman, Juliet–Pléh Csaba 1998. *Egy magyarországi ügynökvizsgálat tanulságai*. (A nyelvváltozatok hatása a személypercepcióra). *Valóság* 1998/8: 29–40.  
[[http://mnytud.arts.unideb.hu/tananyag/szoclingv\\_alap/ugynokvizsgalat.pdf](http://mnytud.arts.unideb.hu/tananyag/szoclingv_alap/ugynokvizsgalat.pdf)]
- b) Jánk István: *Magyarországi és határon túli magyartanárok és tanítók nyelvi ideológiái*  
[[http://real.mtak.hu/119463/1/137\\_146\\_J%C3%A1nk.pdf](http://real.mtak.hu/119463/1/137_146_J%C3%A1nk.pdf)]

## 12. A NYELVI JOGOK ÉS ÉRVÉNYESÜLÉSÜK A GYAKORLATBAN (MÁJUS 4/5)

### **Kötelező anyag**

Kontra Miklós: Nyelvi jogok. In Kiefer Ferenc (szerk.): *A magyar nyelv kézikönyve*, Budapest, 2003, 556–566.

### **Referátum**

- a) Kontra Miklós – Cseresnyési László: A magyar nyelv halála (a Parlamentben, 2001-ben és 2011-ben). In: Híres-László Kornélia, Karmacsi Zoltán, Márku Anita (szerk.): *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*, 73-82.  
[[http://www.umjl.fss.ukf.sk/elonyelvi18/images/publ/16\\_ek.pdf](http://www.umjl.fss.ukf.sk/elonyelvi18/images/publ/16_ek.pdf)]

## 13. ZÁRTHELYI DOLGOZAT (MÁJUS 11/12)

## 14. A FÉLÉV ZÁRÁSA (MÁJUS 18/19)

### **ÖSSZEGZŐ ÉS TOVÁBBVEZETŐ OLVASMÁNYOK**

Kiss Jenő: *Társadalom és nyelvhasználat*. Szociolingvisztikai alapfogalmak. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1995.

Kontra Miklós (szerk.): *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

William Labov: A nyelvi változás mechanizmusáról. In: Pap Mária és Szépe György (szerk.): *Társadalom és nyelv. Szociolingvisztikai írások*, 255–285, Gondolat, Budapest.

Peter Trudgill: *Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába*. JGYTF Kiadó, Szeged, 1997.

Sándor Klára: *Határtalan nyelv*, SZAK Kiadó, Bicske, 2014.

Ronald Wardhaugh: *Szociolingvisztika*. Osiris, Budapest, 1995.